

N:o 146.

Ank. till Riksd. kansli den 10 maj 1906, kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af den för statsverkets räkning utarrenderade delen af kronolägenheten Halmstads slottsjord.

(I. A.)

I en till Riksdagen den 30 sistlidna mars aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 104) har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att den för statsverkets räkning utarrenderade delen af kronolägenheten Halmstads slottsjord — med undantag af dels den å en af förste landtmätaren A. Lekander år 1890 upprättad karta öfver lägenheten med litt. E angifna mark jämte det därintill liggande, å samma karta med blå streckning begränsade område, dels ock den söder om sistnämnda område befintliga delen af den å kartan med d 1 utmärkta ägofigur, som icke erfordrades för anläggande af gata och lastkaj — måtte till staden Halmstad försäljas mot köpeskilling, ej understigande 114,419 kronor 95 öre, som skulle på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som vore föreskrifven i kungl. förordningen i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, samt under villkor i öfrigt,

att lägenheten måtte af staden tillträdas den 14 mars 1907, då köpeskillingen skulle erläggas och af staden till landtränteriet i länet inbetalas,

att innehafvarna af samtliga de uti arrendekontraktet emellan kronan och staden upptagna lägenheter med undantag af de två lägenheter, hvilka betecknades med n:o 1 och n:is 142—143, berättigades att bibehålla sina byggnader jämte till dem hörande jordområden, enhvar lägenhetsinnehafvare under hans och hans hustrus lifstid, mot skyldighet för dem att hvar för sig till staden inom januari månad hvarje år erlægga den för lägenheten nu utgående arrendeafgift samt med villkor att dels icke å lägenheten uppföra nybyggnad, dels ock till staden utan ersättning, men emot motsvarande afdrag å arrendeafgiften afstå hvad af den obebyggda delen af lägenheten möjligen kunde behöfva tagas i anspråk för utläggande af gata enligt fastställd stadsplan eller framdragande af aflopps- och andra ledningar, samt

att, därest Hallands läns landsting sist inom tre månader efter afslutandet af landstingets näst härefter infallande ordinarie sammanträde därom hos staden framställde yrkande, staden skulle vara skyldig att till länets lasarett afstå det å ett af lasarettsdirektionen företedt utdrag af Lekanders karta med blått utmärkta område om 19 ar 40 kvadratmeter af ägofiguren d 2, mot det att landstinget för området till staden erlade enahanda köpeskillning, som staden enligt expropriationsnämndens beslut skulle till kronan erlægga för detsamma; skolandet dock, om staden så påfordrade, landstinget, därest det ville begagna sig af lösningsrätten, vara skyldigt att till sig lösa jämväl återstoden af den å Lekanders karta med d 2 betecknade ägofigur;

dels att å fångvårdsstyrelsen måtte öfverlåtas dispositionsrätten till ofvannämnda å Lekanders karta med d 1 angifna ägofigur med undantag af den del däraf, som erfordrades för anläggande af gata och lastkaj;

dels ock att köpeskillningen för ifrågavarande kronolägenhet måtte tilläggas fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden och för sådant ändamål till statskontoret inlevereras.

I detta ärende har departementschefen till ofvanberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Den 27 januari 1899 aflät Kungl. Maj:t till Riksdagen proposition angående disposition af kronolägenheten Halmstads slottsjord. Denna proposition var af följande lydelse:

»Till Halmstads slott disponerades redan under äldre tider viss jord såsom ladugård. Denna jord har enligt verkställda skiftesförrättningar blifvit förlagd i tre skiften, nämligen inägoskiftet, det s. k. utskiftet eller lägenheten Tyludden samt det s. k. framskiftet, beläget i sammanhang med inägojorden, hvarjämte slottsjordens tillagts andel i

vissa samfälligheter. Från det område, som tillskiftats slottet, äfvensom från planen närmast själfva slottsbyggnaden hafva under årens lopp flere afsöndringar skett. Sålunda har Kungl. Maj:t dels genom nådigt bref den 4 januari 1855 medgifvit, att till plats för Hallands läns cellfängelse finge för alltid upplåtas en i inägoskiftets nordöstra hörn belägen jordrymd om $\frac{1}{2}$ tunnland, dels genom nådigt bref den 24 april 1863 tillåtit dylik upplåtelse från slottsträdgården af 2 kvadratref 78 kvadratstänger 23,5 kvadratfot mark till plats för nytt läroverkshus, dels ock enligt nådigt bref den 23 maj 1873 beviljat upplåtelse åt staden Halmstad af tomter, hörande till de forna fästningsverken omkring slottet, för anläggande af en strand- eller hamngata. Därjämte har kammarkollegium enligt utslag den 17 oktober 1864 till borgmästaren Th. Stockenberg på tjugu års tid från midfastan 1865 öfverlämnat nyttjanderätten till ett intill planen för cellfängelset gränsande område om 1 tunnland 20 kappland, till hvilket område Stockenberg därefter genom domänstyrelsens resolution den 6 juli 1883 mot viss årlig afgäld erhållit förlängd besittningsrätt till den 14 mars 1893.

Slottsjorden, som sedan lång tid tillbaka varit landshöfdingen i länet på lön indelad, upplåts med stöd af kungl. brefvet den 21 december 1871 af kammarkollegium enligt särskilda kontrakt den 16 december 1872 på arrende under tjugu år från midfastan 1873 i två särskilda lotter, af hvilka den ena omfattade inägoskiftet jämte det i sambruk därmed liggande framskiftet och den andra utmarksskiftet Tyludden. Från arrendet undantogos dock, förutom ofvan omförmälda, dessförinnan upplåtna jordstycken, den till flygsandsplantering använda, närmast hafvet belägna delen af framskiftet äfvensom slottstomten med park och trädgård, hvilka sistnämnda områden fortfarande äro landshöfdingen förbehållna.

Enligt kungl. bref den 13 september 1889 har slottsjorden i jorboken afförts från Söndrums socken i Halmstads härad samt i judiciellt, administrativt och ecklesiastikt hänseende förlagts till Halmstads stad; och har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 4 mars 1892 förordnat, att utskiftet Tyludden vid arrendetidens utgång den 14 mars 1893 skulle ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Beträffande dispositionen från sistnämnda dag af den utaf inägoskiftet och framskiftet bildade arrendelotten jämte den till borgmästaren Stockenberg upplåtna lägenheten, gjordes under år 1888 af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län hos domänstyrelsen framställning, huruvida icke, med afseende å egendomens belägenhet invid Halmstads

stads bebyggda område, det vore för kronan fördelaktigast att vidtaga förfogande, hvarigenom densamma vid arrendetidens utgång kunde upplåtas för annat ändamål än åkerbruk. Sedan i anledning häraf domänstyrelsen anmodat Kungl. Maj:ts befallningshafvande att i samband med då förestående arrendeuppskattning uppdraga åt förrättningsmännen att med biträde af särskildt tillkallad sakkunnig person upprätta förslag till egendomens disponerande på det för kronan fördelaktigaste sätt, afgafs, med ledning af en utaf förste landtmätaren A. Lekander år 1890 öfver slotts-jorden upprättad karta med beskrifning, af förrättningsmännen förslag till egendomens disponerande på det sätt, att en del af slotts-jorden skulle försäljas till tomter, en del användas till skogsplantering och återstoden, däri inbegripen den till Stockenberg upplåtna lägenheten, utarrenderas i lotter. Detta förslag biträdades i hufvudsak af Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Emellertid hade stadsfullmäktige i Halmstad samt Stockenbergs stärbhusdelägare hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhållit att mot viss erbjuden köpeskilling få inköpa delar af ifrågavarande egendom; och, sedan domänstyrelsen i ett den 3 mars 1893 afgifvet underdånigt utlåtande] afstyrkt] bifall till de underdåniga ansökningarna, men tillika hemställt, att, då det för kronan vore fördelaktigare, om egendomen för fullgod köpeskilling försåldes, än om densamma fortfarande utarrenderades, och af stadsfullmäktiges underdåniga ansökning framginge, att Halmstads stad i en snar framtid nödgades förvärfva äganderätt till egendomen, styrelsen måtte erhålla bemyndigande att utarrendera slotts-jorden på kortare tid, anbefalldes Kungl. Maj:t den 24 mars 1893 domänstyrelsen att under en tid af fem år från den 14 mars 1894 fortfarande på arrende upplåta den utarrenderade delen af slotts-jorden, hvarvid på domänstyrelsens pröfning finge ankomma, huruvida Stockenbergs stärbhusdelägare ägde bibehålla nyttjanderätten till den af dem arrenderade lägenheten. I följd häraf har inägoskiftet jämte det i sambruk därmed liggande framskiftet, med undantag af flygsandsplanteringen, genom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes kontrakt den 31 januari 1894 under benämningen Halmstads slottsjord utarrenderats under 5 år, räknade från den 14 mars samma år, till förre arrendatorn C. P. Johansson mot årlig afgäld af 3,100 kronor; och hafva i berörda kontrakt Stockenbergs stärbhusdelägare för samma tid erhållit betryggad besittningsrätt till det af dem innehafda området mot årlig afgäld till arrendatorn af 300 kronor.

För lägenheten Halmstads slotts-jords disponerande efter den 14 mars 1899 har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, på anmodan af domän-

styrelsen, låtit under år 1896 verkställa arrende- och saluvärdering å lägenheten. Af instrumentet öfver denna förrättning har inhämtats, att lägenheten, som vore belägen mellan staden och dess hamn samt delvis gränsade till Nissaån, icke vore bebyggd med några kronan tillhöriga byggnader; att lägenhetens sammanlagda ägoområde utgjorde 75 hektar 19,30 ar, däraf 6 hektar 31,20 ar tomter, 58 hektar 44,80 ar åker, 8 hektar 49,80 ar numera uppodlad ängsmark och 1 hektar 93,50 ar impediment; att åkerjorden bestode till omkring två tredjedelar af mullfattig fin sand, hvilken under torra somrar lämnade endast svag skörd, samt till ungefär en tredjedel af sandmylla på något fuktig, järnhaltig sandbotten; att det å ofvan omförmälda karta med litt. F betecknade jordområde, omfattande enligt den till kartan hörande beskrifningen 11 hektar 63,90 ar, bestode till största delen af flygsandsdrifva, i följd hvaraf detsamma icke vore tjänligt till åker och således hade ringa värde; att å lägenheten, hvars taxeringsvärde utgjorde 35,000 kronor, funnes 33 bebyggda mindre lägenheter, för hvilka arrendatorn ägde uppbära i årlig afgäld tillsammans 1,638 kronor; samt att förrättningsmännen uppskattat lägenhetens saluvärde till 102,855 kronor 95 öre, i hvilket belopp likväl icke inginge värdet af det område om 1 hektar 80,10 ar, som å kartan upptagits för utvidgning af den från staden till hamnen ledande vägen äfvensom till gator vid framtida tomtreglering. Då statsverket enligt förrättningsmännens åsikt icke kunde påräkna större årlig inkomst genom lägenhetens utarrendering än 3,100 kronor, äfven om densamma blefve utarrenderad på längre tid, hafva förrättningsmännen ansett det vara för kronan fördelaktigast, om lägenheten blefve för ofvan angifna saluvärde afyttrad.

Med anledning af hvad sålunda blifvit ifrågasatt beträffande lägenheten Halmstads slottsajords framtida disposition har Kungl. Maj:ts befallningshafvande infortrat yttrande af domänintendenten G. Theorin, hvilken förordnats att från och med år 1897 uppehålla domänintendentsbefattningen i länet; och har bemälda domänintendent i afgifvet utlåtande anført, att då lägenheten ej ens under gynnsam väderlek kunde lämna någon rikare afkastning och skörden under torra försomrar måste blifva ytterst ringa, jämväl domänintendenten ansåge det vara för kronan fördelaktigast, om lägenheten försåldes, hvarvid han dock ville erinra, att det skulle vara synnerligen olämpligt att under hand afyttra tomter till olika spekulanter, enär en nödvändig följd däraf blefve, att täckdikning med tegelrör måste på föranstaltande af kronan företagas, hvilket för kronan skulle medföra stora kostnader. Äfven om lägenheten komme att bibehållas i kronans ägo, blefve sådan täckdikning

dock förr eller senare erforderlig, när de å lägenheten nu befintliga öppna diken dels gjorde det omöjligt att hålla jorden ren från s. k. kvickrot, dels upptoge för stor areal, dels ock vore alldeles otillfredsställande och otidsenliga. Möjligt vore visserligen, att högsta köpeskillingen för lägenheten kunde erhållas genom att utbjuda densamma till försäljning å offentlig auktion, men ur hygienisk synpunkt och med afseende å önskvärldheten att ernå största möjliga trygghet mot eldfara, ansåge domänintendenten, att lägenheten borde i första hand hembjudas Halmstads stad. Vare sig nu försäljningen af lägenheten komme att ske på det ena eller andra sättet, borde dock enligt domänintendentens åsikt från försäljningen undantagas dels ett å den år 1890 upprättade kartan med litt. E betecknad område och dels ett å samma karta med blå linjer utprickadt angränsande område, hvilka båda områden utgjorde tillsammans 1 hektar 75,2 ar. Såväl länsresidenset som cellfängelset vore nämligen belägna omedelbart invid berörda områden och oberäkneliga faror och svårigheter skulle kunna uppstå, om i närheten af dessa byggnader funnes upplag af ved och eldfarliga oljor eller brädgårdar, hvilket allt, enligt domänintendentens förmenande, måste förutsättas kunna blifva fallet, om ifrågavarande jordområden komme i enskild mans ägo. Vidare har domänintendenten föreslagit, att det å kartan med litt. F betecknade området om 11 hektar 63,9 ar måtte från försäljningen undantagas och ställas under skogsstatens omedelbara vård i och för skogsplantering.

Sedan instrumentet öfver den år 1896 hållna arrende- och saluvärderingen äfvensom domänintendenten Theorins berörda yttrande blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfverlämnade till domänstyrelsen, samt Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid i eget afgifvet yttrande, med biträdande af domänintendentens förslag, hemställt, att Halmstads slottsjord, med de af domänintendenten föreslagna undantag, måtte varda till högsta möjliga pris försäld, hafva i särskilda till Kungl. Maj:t ingifna underdåniga ansökningar dels stadsfullmäktige i Halmstad gjort framställning om inköp af slottsajorden med vissa undantag, dels ock direktionen för lasarettet i Halmstad anhållit om rätt för Hallands läns landsting att få lösa vissa delar af samma lägenhet; och har domänstyrelsen erhållit nådig befallning att afgifva underdånigt utlåtande öfver berörda ansökningar.

Stadsfullmäktige i Halmstad hafva i förevarande underdåniga ansökning anhållit, att för stadens räkning måtte få inköpas kronolägenheten Halmstads slottsajord, däri inbegripet det med d 1 och d 2 å den af förste landtmätaren Lekander år 1890 upprättade kartan beteck-

nade område, som dels arrenderats af affidne borgmästaren Stockenberg, dels ock för närvarande vore uthyrdt till upplagsplats, men med uteslutande af det i domänintendenten Theorins och Kungl. Maj:ts befallningshafvandes yttranden öfver arrendeuppskattningen omförmälda, med blå linje å kartan utmärkta området midt för länsresidenset och länscellfängelset. Därjämte hafva stadsfullmäktige anhållit, att köpeskillingen för lägenheten måtte få bestämmas af uppskattningsnämnd, utsedd i den ordning, som vore stadgad för expropriation af jord för allmänt behof; att staden vid gäldandet af köpeskillingen måtte få åtnjuta samma lättnader, som vore vanliga vid kronojords försäljning till enskilda; samt att beträffande förhållandet till nuvarande lägenhetsinnehafvare å slottsjorden staden måtte erhålla samma rättigheter, som för närvarande tillkomme staten såsom jordägare, mot det att staden å sin sida iklädde sig kronans förbindelser i sagda hänseende och därvid särskildt förklarade, att de innehafvare af å slottsjorden före år 1883 uppförda byggnader, som funnes upptagna å en den underdåniga ansökningen bilagd, den 7 september 1891 af dåvarande domänintendenten C. A. Claesson upprättad förteckning, fortfarande skulle vara berättigade att under sin egen och hustrus lifstid bibehålla samma byggnader med tillhörande område mot erläggande inom januari månads utgång hvarje år till drätselkammaren af de afgifter, som funnes fastställda i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes arrendekontrakt om slottsjorden den 31 januari 1894, men utan rättighet för lägenhetsinnehafvarne att verkställa nybyggnad å de af dem disponerade områden.

I den underdåniga ansökningen hafva stadsfullmäktige till en början erinrat, hurusom stadsfullmäktige redan år 1891, i sammanhang med sin då gjorda underdåniga framställning att få tillösa sig en del af slottsjorden, fäst uppmärksamheten på de stora vådor, som för samhället kunde uppstå därigenom, att lägenhetens arrendatorer under loppet af senare årtionden upplåtit boningsplatser mot tomthyra åt en mängd personer, hvilka å dessa platser uppfört byggnader utan hänsyn till vare sig byggnads- eller hälsovårdsstadgan; och hafva stadsfullmäktige vidare anfört, att ju längre detta oeffter rättighetstillstånd finge fortfara, desto svårare komme följderna däraf att blifva för staden. Enda utvägen att afhjälpa antydda missförhållande vore, att staden finge tillösa sig jorden, ordna gator, vatten- och afloppsledningar samt träffa aftal med husägarne, hvarigenom dessa kunde komma i en tryggare ställning än den, hvori de nu befunne sig. De skäl, som åberopats för stadsfullmäktiges nyssnämnda, år 1891 gjorda framställning, hade under åren vunnit i styrka och ett ytterligare skäl hade nu tillkommit, som

gjorde det för staden ännu mer önskvärdt att komma i besittning af jorden, nämligen bostadsbrist. År 1865 utgjorde stadens folkmängd endast 4,654 personer, men sedan dess hade densamma vunnit sådan tillökning, att folkmängden för närvarande öfverstege 14,000 personer; och som arbetarbostäder företrädesvis vore af behovet påkallade, men staden icke kunde därtill upplåta lämpliga platser, behöfde staden för detta ändamål inköpa delar af slottsajorden. De kostnader, som staden för markens användande för det afsedda ändamålet finge vidkännas, nämligen för fyllningar, dränering samt ordnande af gator, vatten- och afloppsledningar, komme helt säkert att flerdubbla inköpssumman och kunde aldrig återvinnas genom försäljning af tomter, i synnerhet som tomtförsäljningen komme att försiggå så småningom under flere årtionden, hvaremot en stor del af nämnda utgifter måste göras genast och skulle jämte köpesumman tillskynda staden en årlig ränteförlust. Staden ville emellertid hellre bära denna förlust än de stora olägenheter, som vore att förvänta, därest området upplåtes åt enskilda till ett fortsatt okontrolleradt bebyggande. Af slottsajorden lämpade sig visserligen endast en mindre del att ingå i stadsplanen, och det skulle fördenskull för staden vara fördelaktigast att inskränka sig till inköp af endast denna del, men, då den öfriga delen vore så godt som värdelös såsom åkerjord och i följd däraf en blifvande arrendator icke skulle kunna bereda sig någon inkomst däraf på annat sätt, än genom att upplåta jorden till byggnader af sämsta beskaffenhet, hvilket staden till hvarje pris ville förekomma, måste staden sträcka sitt anbud till hela slottsajorden, med undantag dock af hvad Kungl. Maj:t pröfvade bära bibehållas för kronans eventuella behof.

Öfver denna underdåniga ansökning har domänstyrelsen inhämtat underdåniga utlåtanden från magistraten i Halmstad, vederbörande domänintendent och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, hvilka samtliga myndigheter tillstyrkt medgifvande för Halmstads stad att få inköpa slottsajorden. Beträffande åter de af stadsfullmäktige föreslagna villkoren för inköpet hafva domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshafvande ifrågasatt, huruvida staden borde få komma i åtnjutande af den begärda lättnaden i betalningsvillkoren, enär denna förmån syntes vara afsedd för en annan klass af köpare än den, som staden kunde anses tillhöra.

I ofvan omförmälda, af direktionen för lasarettet i Halmstad gjorda underdåniga ansökning har direktionen anhållit, att, vare sig Halmstads slottsajord upplåtes till nämnda stad eller till någon annan, vid upplåtelsen måtte fästas det villkor, att länets näst sammanträdande

ordinarie landsting skulle, om landstinget så funne för godt, äga att inom viss tid och mot köpeskilling, som bestämdes i enlighet med föreskrifterna i kungl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, tillösa sig två, lasarettet angränsande områden af slottsajorden om tillsammans 19,4 ar, hvilka områden å ett handlingarna i ärendet bilagdt, af lasarettsdirektionen med skrifvelse den 13 januari innevarande år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insändt utdrag af Lekanders karta öfver slottsajorden funnes utmärkta med blå linje. Till stöd för ansökningen har direktionen åberopat dels sanitära skäl, dels ock nödvändigheten att skydda lasarettet mot eldfara, hvarjämte framhållits, att, för den händelse lasarettet behöfde tillbyggas, ifrågavarande områden blefve för sådant ändamål nödvändiga; och har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i afgifvet underdånigt utlåtande förklarar sig icke hafva något att erinra mot bifall till berörda underdåniga ansökning.

Domänstyrelsen har den 4 februari 1898 afgifvit underdånigt utlåtande öfver förevarande underdåniga ansökningar; och har styrelsen därvid i fråga om den framtida dispositionen af lägenheten Halmstads slottsajord anført, att, då lägenheten med afseende å dess beskaffenhet icke lämpade sig att allt framgent bibehållas såsom jordbruksegendom, lägenhetens försäljning ju förr desto hellre vore önskvärd; och som de i stadsfullmäktiges underdåniga ansökning anförda, af de lokala myndigheterna icke bestridda skäl för lägenhetens upplåtande åt staden syntes styrelsen beaktansvärda, samt därtill komme, att köpesumman vore afredd att bestämmas i enlighet med föreskrifterna i gällande expropriationslag, hvarigenom statsverket med visshet kunde påräkna en köpeskilling, som fullt motsvarade lägenhetens värde, hade styrelsen icke något att erinra mot bifall till stadsfullmäktiges underdåniga ansökning att få inköpa lägenheten.

Hvad anginge de i den underdåniga ansökningen ifrågasatta villkor, hvarunder inköpet skulle ske, föreställde sig domänstyrelsen, att med stadsfullmäktiges framställning om medgifvande för staden att vid gäldande af köpeskillingen få åtnjuta samma lättnader, som vore vanliga vid kronojords försäljning till enskilda, åsyftades det i kungl. brefvet den 29 maj 1874 angående försäljning af åtskilliga mindre kronolägenheter intagna stadgande, att köpare af dylika lägenheter ägde att inbetala köpeskillingen under loppet af sex år med en sjättedel årligen. Med erinran att detta stadgande sedermera tillämpats vid försäljningar af kronoegendomar, hvilkas arrenden icke öfverstege 500 kronor, har domänstyrelsen anført, att, ehuru de stora utgifter utöfver jordlösen,

staden skulle komma att få vidkännas för markens dränering, gators ordnande med mera, talade för en dylik förmåns beviljande, styrelsen likväl, enär af de lokala myndigheternas yttrande syntes framgå, att denna lättnad vid köpeskillingens erläggande vore obehöfelig, saknade anledning att till ansökningen i denna del tillstyrka bifall.

Domänstyrelsen har vidare erinrat, hurusom Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 18 maj 1888 förordnat, att, då styrelsen vid pröfning af arrendeförslag å kronoegendom, som blifvit efter 1889 års början uppgjort, funne lägenhetsinnehafvare, som å egendomen bebodde honom själf tillhöriga, före den 1 januari 1883 uppförda byggnader, kunna utan men för egendomens skötsel vid lägenheten bibehållas, styrelsen skulle äga bland arrendevillkoren intaga sådana bestämmelser, hvarigenom lägenhetsinnehafvaren och hans hustru förbehölles att mot utgörande till arrendatorn af afgäld, som i sammanhang härmed af styrelsen blefve fastställd, kvarbo å lägenheten till arrendeperiodens slut, om de så länge lefde och styrelsen ej under arrendetiden på grund af deras uppförande eller underlåtenhet att utgöra afgälden funne anledning dem genom uppsägning från lägenheten skilja. Det vore synbarligen detta stadgande, som legat till grund för stadsfullmäktiges i den underdåniga ansökningen framställda förslag beträffande stadens blifvande rättigheter och skyldigheter mot nuvarande lägenhetsinnehafvare och särskildt förbindelsen, att de innehafvare af å slottsajorden före år 1883 uppförda byggnader, som funnes upptagna å förre domänintendenten Claéssons ofvan omförmälda förteckning, skulle under egen och hustrus lifstid få bibehålla samma byggnader med tillhörande område.

Då i det område, som stadsfullmäktige önskade exproprieras, inginge jämväl den jordrymd om 19,4 ar, som direktionen för Halmstads lasarett ansett vara behöfligt för lasarettets behof, har domänstyrelsen, med förordande af lasarettsdirektionens underdåniga ansökning, föreslagit, att det ytterligare villkor måtte fästas vid bifall till stadsfullmäktiges ansökning, att staden skulle vara skyldig att till lasarettet afstå omförmälda 19,4 ar mot enahanda ersättning, som staden, vid expropriationen för dess räkning, kunde varda ålagdt att för samma område till kronan erlägga.

På grund af nådig befallning har jämväl fängvårdsstyrelsen afgifvit underdånigt utlåtande i detta ärende; och har styrelsen, med framhållande af vikten att skydda cellfängelset mot fara för ellsolycka från angränsande område samt att vid behof i framtiden af byggnader för fängelset äga tillgång till välbelägna tomter, vidare anført, att för

tillgodoseende af berörda önskemål det område af slottsjordens, Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit att undantaga från försäljningen, vore alltför knappt beräknadt; att, på sätt den af Lekander upprättade kartan utvisade, fängelsets för fångpersonalen afsedda promenadgårdar sträckte sig med sina plank i södra delen af fängelseområdet nästan ända fram till den del af slottsjordens, som skulle komma att försäljas; att fängelset alltså, för den händelse den å södra sidan angränsande marken bebyggdes eller användes till upplag, fortfarande skulle blifva utsatt för enahanda fara för eldsolycka, som man genom det föreslagna undantaget afsett att afvända; att, då en blifvande tillbyggnad af fängelset, hvilket i sin norra del inrymde tingslokal och ekonomilägenheter samt i den södra delen fångceller, ej kunde ske åt annat håll än söder, åt hvilken sida jämväl fånggårdarne fortfarande måste vara förlagda, en begränsning af kronans mark på det sätt, Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit, skulle lägga afgjort hinder i vägen för en dylik tillbyggnad; samt att beträffande platsen för uppförande af en erforderlig ansedd vaktbetjäntsbyggnad, hvilken i anseende till markens sankta beskaffenhet ej kunde läggas å den östra åt Nissaån vettande delen af fängelseområdet, dylik plats visserligen kunde beredas å kronans mark på andra sidan vägen väster om fängelset, men att det i allt fall syntes vara ändamålsenligast att härför använda den med fängelseområdet omedelbart sammanhängande marken söder om fängelset. Vidare har styrelsen fäst uppmärksamheten därå, att slottsjordens försäljning i hela den utsträckning, Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt, skulle medföra, utom ofvanberörda följder, jämväl den stora olägenheten, att fängelset beröfvades utväg att skydda sig mot störande inverkan från grannskapet å den afyttrade marken omedelbart utanför dess fånggårdar. Då det således vore i fångvårdens intresse synnerligen angeläget, att för kronans räkning bibehölles tillräcklig mark söder om fängelset utanför den å Lekanders karta med blått streckade linjen, har fångvårdsstyrelsen ansett ändamålsenligast, om det område, som af denna orsak blefve, utöfver hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit, undantaget från den ifrågasatta försäljningen, komme att omfatta hela den utanför samma blå linje befintliga delen af den å kartan med rödt d 1 betecknade figur, hvilken till den 14 mars 1899 vore upplåten åt borgmästaren Stockenbergs stärbhusdelägare.

I underdånig skrifvelse den 4 december 1898 har slutligen direktionen för lasarettet i Halmstad, med anmälan att Hallands läns senast församlade landsting godkänt direktionens redan vidtagna åtgärder för beredande af tillfälle för landstinget att för lasarettets räkning för-

värfva det i direktionens förenämnda underdåniga ansökning omförmälda område af slottsjordens samt bemyndigat direktionen att vidtaga ytterligare åtgärder för sagda områdes förvärfvande, anhållit, att, vare sig försäljning af slottsjordens komme till stånd eller ej, det måtte varda landstinget medgifvet att till sig lösa samma område mot köpeskillning bestämd i enlighet med föreskrifterna i kungl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866.

*Kungl. Maj:ts
framställning
till Riksdagen
år 1899.*

Med afseende å hvad i ärendet förekommit, — — — vill Kungl. Maj:t, härmed föreslå Riksdagen att medgifva,

att den för statsverkets räkning utarrenderade kronolägenheten Halmstads slottsjord — med undantag af dels den å ofvan omförmälda, af förste landtmätaren Lekander år 1890 upprättade karta öfver lägenheten med litt. E angifna mark jämte det därintill liggande, å samma karta med blå streckning begränsade område, dels ock hela den söder om sistnämnda område befintliga del af den å kartan med d 1 utmärkta ägofigur — må till staden Halmstad försäljas mot köpeskillning, som skall på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som i kungl. förordningen den 14 april 1866 är föreskrifven i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt under villkor i öfrigt,

att lägenheten må af staden tillträdas den 14 mars 1900, vid hvilken tid staden inträder i de rättigheter och skyldigheter gent emot lägenhetens arrendator, som tillkomma kronan;

att köpeskillningen skall erläggas vid tillträdet och af staden till landtränteriet i länet inbetalas;

att nuvarande innehafvare af byggnader å den till staden upplåtna delen af slottsjordens skola vara berättigade att bibehålla samma byggnader jämte till dem hörande jordområden, en hvar lägenhetsinnehafvare under hans och hans hustrus lifstid, därest han till staden inom utgången af januari månad hvarje år erlägger den årliga afgift, som för lägenheten är bestämd i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes om slottsjordens utarrendering den 31 januari 1894 upprättade kontrakt, samt staden icke på grund af lägenhetsinnehafvarens uppförande eller underlåtenhet att utgöra berörda afgift finner skäl att honom genom uppsägning från lägenheten skilja; ägande lägenhetsinnehafvare icke utan medgifvande af staden å lägenheten uppföra nybyggnad; samt

att, därest Hallands läns landsting sist inom tre månader efter afslutandet af landstingets näst därefter infallande ordinarie sammanträde därom hos staden framställer yrkande, staden skall vara skyldig att till länets lasarett afstå det å förenämnda, af lasarettsdirektionen företedda utdrag af Lekanders karta med blått utmärkta område om

19,4 ar af ägofiguren d 2, mot det att landstinget för området till staden erlägger enahanda köpeskilling, som staden enligt expropriationsnämndens beslut skall till kronan erlägga för detsamma; skolande dock, om staden så påfordrar, landstinget, därest det vill begagna sig af lösningsrätten, vara skyldigt att till sig lösa jämväl återstoden af den å Lekanders karta med d 2 betecknade ägofigur;

viljande Kungl. Maj:t tillika föreslå Riksdagen att medgifva, att köpeskillingen för ifrågavarande kronolägenhet må på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronolägenheter, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.»

I anledning af berörda nådiga proposition anmälde Riksdagen i skrifvelse den 10 maj 1899, att Riksdagen fann frågan om dispositionen af Halmstads slottsjord böra underkastas förnyad pröfning, och anförde därvid, bland annat, följande.

*Riksdagens
skrifvelse
år 1899.*

Af hvad i ärendet förekommit framginge att å den del af slottsjorden, som staden Halmstad önskat åt sig förvärfva, äfven gjordes anspråk för fångvårdens behof till utvidgning af den plats, som vore upplåten till länsfängelse. Och otvifvelaktigt vore, att det måste vara för staden förmånligt att, vid inköp af det nu ifrågavarande området för dess utläggning till tomter och gator m. m., äfven komma i besittning af nämnda del af slottsjorden, på samma gång det syntes uppenbart, att, vid bebyggande af det nya stadsområdet med däraf föranledd lifigare trafik, den nuvarande platsen för länsfängelset måste komma att visa sig vara oändamålsenlig. Vid sådant förhållande hade Riksdagen ansett, att, i sammanhang med förslaget om förändrad disposition af slottsjorden borde tagas i öfvervägande, huruvida icke å densamma kunde beredas ännu mera fördelaktigt belägen plats för länsfängelset; och syntes så mycket större anledning härtill förefinnas, som, efter de då mera förändrade kommunikationsförhållandena inom Hallands län, det syntes kunna sättas i fråga, huruvida fortfarande inom länet borde finnas förutom länsfängelset två kronohäkten, nämligen de i Varberg och Kungsbacka belägna; utan syntes dessa lämpligen böra utrymmas och i stället länsfängelset utvidgas, hvilket gifvetvis skulle lända till besparing i förvaltningskostnaden. Härvid hade Riksdagen velat tillägga, att staten syntes för den gamla fängelsebyggnaden med dess tomt kunna betinga sig så stor köpeskilling, att däraf borde kunna vinnas ett väsentligt bidrag till kostnaden för uppförande af ett nytt länsfängelse.

Emellertid hade Riksdagen velat framhålla önskvärdheten däraf, att vid förnyad öfverenskommelse med staden uti ifrågavarande ämne Kungl. Maj:t måtte tillse, att förhållandena mellan, å ena sidan, köparen af slottsajorden och, å andra sidan, innehafvarne af lägenheter därå kunde ordnas på ett för båda parterna så tillfredsställande sätt som möjligt.

Slutligen hade Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag velat erinra, att, då, på sätt i den kungl. propositionen meddelats, slottsajorden vore i judiciellt, administrativt och ecklesiastiskt hänseende förlagd till Halmstads stad, den inflytande köpeskillingen för densamma syntes böra, i likhet med hvad vid försäljning af kronans fastigheter i städer under senare tider i allmänhet iakttagits, ingå till fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Vid underdånig anmälan den 29 maj 1899 af denna Riksdagens skrifvelse anbefalldes Kungl. Maj:t fångvårdsstyrelsen att inkomma med det yttrande, hvartill Riksdagens skrifvelse ur fångvårdens synpunkt kunde finnas föranleda.

Fångvårdsstyrelsen.

Fångsstyrelsen afgaf underdånigt utlåtande den 23 mars 1900 och förklarade däri, att styrelsen, som icke fann sig kunna tillstyrka ett från stadsfullmäktige inkommet förslag om byte af tomt för länsfängelset, vidhölle hvad styrelsen uti sin underdåniga skrifvelse den 22 februari 1898 uti ärendet anförde.

Genom nådig remiss den 1 maj 1900 anbefalldes nu Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län att, efter vederbörlig utredning, inkomma med det yttrande, hvartill Riksdagens skrifvelse och fångvårdsstyrelsens i anledning däraf afgifna utlåtande kunde finnas föranleda.

Framställning från fångvårdsstyrelsen.

Emellertid inkom fångvårdsstyrelsen med en underdånig framställning af den 19 juni 1900, däruti styrelsen anhöll, att Kungl. Maj:t måtte, så snart ske kunde, till styrelsen öfverlåta dispositionsrätten till förenämnda med d 1 å Lekanders karta betecknade del af slottsajorden.

Öfver denna sistberörda framställning anbefalldes den 17 juli 1900 domänstyrelsen att afgifva utlåtande.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län afgaf, till följd af förberörda remiss den 1 maj 1900, underdånigt utlåtande af den 24 december samma år.

Domänstyrelsen.

I underdånigt utlåtande den 11 januari 1901 besvarade domänstyrelsen nyssberörda remiss af den 17 juli 1900 å fångvårdsstyrelsens framställning af den 19 därförutgångna juni samt öfverlämnade därvid tillika underdåniga yttranden af stadsfullmäktige i Halmstad och vederbörande domänintendent samt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i

länet underdåniga utlåtande af den 24 december 1900; och inhämtas af dessa handlingar, att stadsfullmäktige anhållit, att, i händelse fångvårdsstyrelsens framställning om upplåtande åt styrelsen af berörda med d 1 betecknade område bifölles, därifrån dock måtte undantagas erforderlig mark dels för anordnande af en 30 meter bred gata norr om lasarettet och för anläggande af en 10 meter bred gata och lastkaj utmed Nissaån; att domänintendenten tillstyrkt fångvårdsstyrelsens framställning med den af stadsfullmäktige gjorda inskränkning; att Kungl. Maj:ts befallningshafvande, för den händelse fängelset skulle bibehållas på sin nuvarande plats, gifvit enahanda tillstyrkande; samt att domänstyrelsen hemställt, att därest så kunde ske, utan att det med fångvårdsstyrelsens framställning åsyftade ändamål förfelades, den af stadsfullmäktige berörda del af det med d 1 betecknade området måtte vid upplåtelsen till fångvårdsstyrelsen undantagas och få i sammanhang med den öfriga slottsjorden af staden förvärfvas.

Ärendet remitterades härefter till fångvårdsstyrelsen för inhämtande af dess yttrande i anledning af hvad stadsfullmäktige i sitt sistberörda yttrande anfört, och afgaf styrelsen i anledning häraf underdånigt utlåtande af den 20 december 1901.

Fångvårdsstyrelsen.

Landshöfdingen i länet A. Asker, som lämnats tillfälle att i ärendet afgifva yttrande, har anfört, bland annat, att, om det af stadsfullmäktige i Halmstad uppgjorda förslag till utvidgad stadsplan — hvilken plan afsåge, bland annat, att upptaga en 30 meter bred gata från slottsjordsområdet till hamnen samt att utmed Nissaån i nuvarande länsfängelsets närhet anlägga en 10 meter bred strandgata med lastkaj — komme att genomföras, komme länsfängelset med dess nuvarande område och än mer genom utvidgning af samma område, på sätt fångvårdsstyrelsen föreslagit, genom förvärfvande af området d 1 å Lekanders karta, att få ett synnerligen ofördelaktigt läge invid en starkt trafikerad gata å ena sidan och en lastkaj å den andra sidan. Då kronohäktena i Varberg och Kungsbacka till besparing i förvaltningskostnaderna utan olägenhet kunde indragas och länsfängelset i Halmstad i följd däraf måste utvidgas, vore det i såväl statens som staden Halmstads intresse att vid inköp af det område, hvarom nu vore fråga, för dess utläggning till tomter och gator jämväl den del af slottsjorden, som vore upplåten till länsfängelse, blefve af staden med äganderätt förvärfvad och fängelsebyggnaden efter värdering af skiljemän af staden inlost. Beträffande lämplig plats för ett nytt länsfängelse i Halmstad, hade hamningejören i Halmstad, löjtnanten i väg- och vattenbyggnadskåren Filip Wetterling, som verkställt undersökning af marken å sydvästra delen

*Landshöfding
A. Asker.*

af slottsajorden vid Halmstad på en areal af omkring 14,000 kvadratmeter, enligt hvad ett handlingarna bifogadt intyg utvisade, kommit till det resultat, att en byggnad af ett fängelses storlek därå kunde uppföras, dock att, då den fasta, bärande jordarten träffats först på omkring 5 meters djup, kostnaderna för grundläggningen där komme att ställa sig 30 till 40 procent högre än i östra stadsdelen. Då sålunda lämplig plats för ett nytt länsfängelse kunde beredas å sydvästra delen af slottsajorden i Halmstad och den omständigheten, att kostnaden för *grundläggningen* vid detsamma uppförande där komme att ställa sig 30 till 40 procent högre än i stadsdelen öster om Nissaån, syntes vara af underordnad betydelse i jämförelse med slottsajordsfrågans ordnande i dess helhet på ett för såväl staten som staden Halmstad fördelaktigt sätt, har landshöfding Asker förordat, att kronolägenheten Halmstads slottsajord med undantag af så stort område å sydvästra delen af samma jord, som för ett nytt länsfängelses ordnande ansåges behöfligt, finge till staden Halmstad på vissa villkor försäljas.

Fångvårds-
styrelsen.

Uti underdånigt utlåtande, som fångvårdsstyrelsen den 28 juli 1903 afgifvit i anledning af hvad landshöfding Asker i ärendet anført, har styrelsen till en början framhållit, hurusom af styrelsens biträdande arkitekt gjordt uttalande om slottsajordens olämplighet som byggnadsgrund syntes till fullo bekräftadt genom hamningensjören Wetterlings af landshöfding Asker omförmälda intyg. Fängelsets förläggande till den af landshöfdingen föreslagna platsen skulle medföra, förutom andra olägenheter, jämväl en ökning till omkring 1½ kilometer i fängelsets afstånd från länsstyrelsens ämbetslokaler samt åsamka kronan dryga extra kostnader för väganläggning, gas-, vatten- och afloppsledningar m. m. Dessutom syntes det mindre välbetänkt att för att undgå den ökade trafiken och det olämpliga grannskapet af de i stadsplanen föreslagna nya arbetarkvarteren och hamnområdena flytta fängelset just i den riktning, hvaråt dessa områden enligt planen vore afsedda att å slottsajordsområdet utvidga sig.

Beträffande det af Riksdagen äfvensom af landshöfding Asker anförda skälet till länsfängelsets förflyttande och, i sammanhang därmed, utvidgande, nämligen den ifrågasatta indragningen af kronohäkterna i Varberg och Kungsbacka, har styrelsen, jämte framhållande att en utvidgning af länsfängelset för detta ändamål blefve af sådan mindre omfattning, att detta oaktadt fängelsets nuvarande tomt blefve ändamålsenlig, om till densamma lades tillräcklig mark af slottsajorden, vidare meddelat, att tilloppet af fångar från Hallands län icke varit större än att de samtliga utan svårighet kunnat rymmas i länsfängelset, sådant

det befunnes, utan tillbyggnad. Medeltalet fångar i detta fängelse, hvilket innehöle 34 ljusa celler, hade under de senaste åren icke öfverstigit 10. Sammanlagda medelsiffran för de bägge kronohäkterna inom länet under samma tid hade i allmänhet hållit sig mellan 6 och 9. Skulle, för den händelse kronohäkterna komme att indragas, i något sällsynt fall utrymmet i länsfängelset visa sig knappt, så kunde, såsom af dylik anledning ofta skedde annorstädes, nödigt antal fångar förflyttas till annat fängelse, exempelvis till något af de närbelägna fängelserna i Jönköping eller Växjö, där likaledes tilloppet af fångar från de egna länen vore jämförelsevis ringa.

Beträffande frågan angående indragning af berörda två kronohäkten har styrelsen i detta sammanhang meddelat, att efter verkställd utredning förslaget om nedläggandet af kronohäktet i Varberg ansetts böra förfalla. Däremot hade undersökningarna i fråga om det mindre kronohäktet i Kungsbacka ledt till det resultat, att, på därom gjord underdånig framställning, styrelsen erhållit nådigt bemyndigande att för detta häktes indragning, så snart förhållandena det medgäfvde, förberedelsevis träffa därför nödig uppgörelse; och hade styrelsen för afsikt att vid den nuvarande häktesföreståndarens afgang, i underdånighet inkomma med slutlig framställning i ärendet.

Då anledning emellertid syntes styrelsen förefinnas att i fråga om den af staden Halmstad begärda mark till gata och lastkaj från ägofiguren d 1 visa tillmötesgående mot staden, har styrelsen beträffande det af styrelsen förut anförda skäl till afstyrkandet af samma begäran, nämligen att vid ifrågasatt utrymmande åt flottan af centralfängelset å Nya Varfvet utanför Göteborg äfvensom försäljning af det gamla och otidsenliga centralfängelset i Malmö, det syntes nödigt att vid länsfängelset i Halmstad, hvars af lätta kommunikationer gynnade läge syntes för ändamålet erbjuda flera fördelar, bevara i kronans hand tillräcklig mark för eventuellt uppförande därstädes af en nybyggnad till ersättande af en del af cellutrymmena vid nämnda två centralfängelser, meddelat, att, sedan jämlikt nådigt beslut den 14 mars 1903 förordnats om förläggande i Göteborg och Hernösand af de nödiga fängelsebyggnaderna till Nya varfsfängelsets ersättande samt inkommet köpeanbud å centralfängelset i Malmö enligt nådigt beslut den 19 september 1902 lämnats utan afseende, berörda skäl till afslag å stadens begäran förfallit, och syntes, vid bedömandet af hvad af slottsajorden kunde böra tilläggas fängelset, hänsyn numera endast vara att taga till öfriga af styrelsen i detta ärende påvisade behof i fråga om ökning i fängelseområdet, nämligen för uppförande af de nya fånggårdar, hvartill anslag

af 1899 års Riksdag redan beviljats, men som i afvaktan på nådigt beslut i föreliggande ärende icke kunnat byggas, för uppförande af en för fängelset nödig vaktbetjäntsbyggnad m. m. samt framför allt för beredande af nödig isolering åt fängelset.

En blick på kartan visade att, äfven om den af staden begärda remsan af figuren d 1 afstodes, den återstående delen däraf skulle vara tillräcklig för tillgodoseende af dessa behof och äfven för utvidgning af fängelset, därest sådant skulle i framtiden erfordras för hysande i fängelset af fångarna från hela länet.

Afståndet från den nuvarande fängelsegafveln till stadens nya 30 meters gata blefve minst 80 meter och afståndet från fängelsets långsida till den nya strandgatan med dess lastkaj minst 85 meter, planterad och till fängelsets disposition liggande mark.

Däremot hotades fängelset af en allvarlig olägenhet genom den strax väster därom löpande allmänna vägen. Denna vore å Lekanders karta utlagd från omkring 10 till omkring 18 meters bredd och tydligen afsedd till hufvudgata för den nya stadsdelen, hvars största trafik således skulle gå alldeles utanför fängelsets västra cellfönster. Då emellertid vägen just utanför fängelset passerade ägofiguren E och det därintill liggande med blå streckning begränsade området å Lekanders karta, som skulle från försäljningen till staden undantagas, syntes denna olägenhet enkelt och för all framtid kunna afhjälpas därigenom att nuvarande utfartsvägen förbi fängelset för framtiden afstängdes från allmän trafik i den del, som passerade ägofiguren E och berörda med blå streckning angifna område, och att hufvudgatan till den nya stadsdelen i stället flyttades till närmast västerut belägna gata samt öfver slottsvallen leddes in till stadens nuvarande gatusystem, på sätt ett handlingarna bilagdt, af styrelsens biträdande arkitekt, hofintendenten G. Lindgren uppgjordt förslag till ändring af stadsplanen för slottsjorden utvisade.

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört har styrelsen afstyrkt det af landshöfding Asker framställda förslaget till flyttning af länsfängelset i Halmstad till sydvästra delen af slottsjorden, hvarjämte styrelsen dels uttalat, att numera icke något hinder från fångvårdens synpunkt syntes förefinnas för afträdandet till staden Halmstad af det utaf stadsfullmäktige begärda området af den å Lekanders karta med d 1 utmärkta ägofigur, och dels tillstyrkt, att, i händelse den ifrågasatta försäljningen af slottsjorden komme till stånd, bland villkoren därför stadgades, att kronan skulle äga från allmän trafik afstänga den nu-

varande, strax väster om fängelset gående utfartsvägen så långt den följde ägofiguren E och fortginge öfver det därintill liggande, med blå streckning begränsade området å Lekanders karta, samt att i stället hufvudgatan till den nya stadsdelen å slotts-jorden skulle, på sätt ofvanberörda af hofintendenten Lindgren uppgjorda förslag till ändring af stadsplanen för slotts-jorden angäfvne, flyttas till närmast västerut belägna gata.

Till följd af nådig remiss har härefter Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län den 19 oktober 1904 afgifvit underdånigt utlåtande och därvid tillika öfverlämnat underdånigt yttrande af den 5 mars 1904 från stadsfullmäktige i Halmstad, instrument öfver en den 8 och 30 augusti 1904 af domänintendenten och förste landtmätaren i länet samt stadsingenjören i Halmstad verkställd saluvärdering å kronolägenheten Halmstads slotts-jord samt utdrag af protokollet, hållet vid stadsfullmäktiges sammanträde den 26 september 1904, af hvilka handlingar inhämtas följande.

Stadsfullmäktige hafva uti sitt underdåniga yttrande af den 5 mars 1904 anført hufvudsakligen, att det af fångvårdsstyrelsen ifrågasatta villkor för slotts-jordens försäljning till staden eller att södra utfartsvägen skulle för trafik afstängas å viss, bestämd sträcka, nämligen från den i öster och väster gående samt omedelbart norr om slottet varande gatan, benämnd Trädgårdsgatan, förbi cellfängelsets tomt, vore från stadens sida oantagligt, enär genom en dylik afstängning af utfartsvägen alltför stora olägenheter i trafikhänseende skulle uppstå, hvartill komme, att de enskilda personer och inrättningar, som ägde tomter utmed fortsättningen af vägen utan tvifvel aldrig inginge på, att densamma till någon del afstängdes; att stadsfullmäktige på grund af hvad sålunda blifvit anfördt icke kunde antaga nämnda, af fångvårdsstyrelsen föreslagna villkor, samt att stadsfullmäktige, som i sin underdåniga skrifvelse den 16 november 1897 anhållit, att köpeskillingen för slotts-jorden finge bestämmas af uppskattningsnämnd, utsedd i den ordning, som vore stadgad för expropriation af jord för allmänt behof, nu och då stadsfullmäktige, med tagen hänsyn till stadens finansiella ställning samt de många och stora för stadens skattdragande invånare betungande skulder, staden, sedan nämnda anbud afgafs, måst ikläda sig, ansåge det icke vara med klok omtanke förenligt att förbinda staden betala ett belopp, hvars storlek icke vore på förhand bekant, synnerligast som ej obetydligt belopp utöfver köpeskillingen komme att åtgå för slotts-jordens ordnande till byggnadskvarter med utläggning af gator och anläggning af kloakledningar, förklarar, att de visserligen vidhölle

*Stads-
fullmäktige i
Halmstad.*

sin ansökan att få inköpa slottsajorden, men under förutsättning dock att köpeskillingen bestämdes till det belopp, som åsattes densamma vid saluvärderingen år 1896 eller 102,855 kronor 95 öre, dock att, därest före ärendets slutliga afgörande en ny saluvärdering komme att äga rum, stadsfullmäktige i underdånighet anhölle att blifva satta i tillfälle yttra sig, huruvida staden kunde önska att för den efter denna värdering möjligen åtsatta köpeskillingen förvärfva sig slottsajorden.

Med föranledande af hvad sålunda förelupit, förordnade Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 2 april 1904 domänintendenten i länet friherre R. Hermelin, förste landtmätaren C. O. Fröman och stadsingenjören C. Lundgren att verkställa förnyad saluvärdering af kronolägenheten Halmstads slottsajord, och sedan protokoll öfver den sålunda den 8 och 30 augusti 1904 verkställda värderingen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande inkommit jämte en af nyssbemälda Lundgren författad promemoria med tillhörande kartor, utvisande *dels* att lägenheten i dess helhet af värderingsmännen uppskattats till sammanlagdt 180,520 kronor 95 öre och *dels* att den del af nämnda lägenhet, som Halmstads stad önskade förvärfva, kunde beräknas till ett värde af 114,419 kronor 95 öre, hafva stadsfullmäktige uti en till Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 27 september 1904 aflåten skrifvelse — grundande sig å beslut den 26 i samma månad, hvilket numera tagit åt sig laga kraft — förklarat, att, för den händelse stadens ansökan att få inköpa kronolägenheten Halmstads slottsajord, med undantag af de för Kungl. Maj:t och kronan, fångvården och länslasarettet afsedda områden, hvilka funnes närmare bestämda i en af stadsingenjören Carl Lundgren den 14 september 1904 dagtecknad samt instrumentet öfver saluvärderingen af slottsajorden den 8 och 30 augusti 1904 bifogad promemoria, skulle bifallas, stadsfullmäktige vore villige att för slottsajorden i öfrigt erlægga den i nämnda promemoria omförmälda köpeskillning 114,419 kronor 95 öre.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
hafvande i
Hallands län.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört följande. Hvad först beträffade länsfängelsets läge, därest äganderätten till den del af slottsajorden, hvarom nu vore fråga, öfverginge till Halmstads stad, så och då fångvårdsstyrelsen på anförda skäl afstyrkt det af landshöfding Asker väckta förslag om fångelsets flyttning till sydvästra delen af nämnda jord samt förklarat, att hinder numera icke mötte från fångvårdens synpunkt, att staden förvärfvade, bland annat, mark af den å Lekanders karta med d 1 utmärkta ägofigur, ansåge sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke böra motsätta sig, att länsfängelset finge å sin nuvarande plats bibehållas; men hvad vidkomme fångvårdsstyrelsens ifrågasatta villkor, i händelse försäljningen af slottsajorden

komme till stånd, eller, att kronan skulle äga från allmän trafik afstänga den nuvarande, strax väster om fängelset gående utfartsvägen så långt den följde ägofiguren E och fortginge öfver det därintill liggande med blå streckning begränsade område å Lekanders karta, syntes en närmare utredning angående denna utfartsvägs tillkomst och användning nödvändig för bedömande af frågan, huruvida Halmstads stad kunde mot stadens bestridande tillförbindas ett dylikt villkor, och finge Kungl. Maj:ts befallningshafvande i sådant syfte åberopa följande.

Af vid Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utlåtande fogadt transumt af magistratens i Halmstad vid förrättning den 12 juli 1797 förda protokoll framginge, att den norra och hufvudsakliga delen af den väg, hvarom nu vore fråga, eller från Trädgårdsgatan vid slottet ända ned till hafsstranden, redan då funnits.

Emellan ifrågavarande väg och Nissaån funnes åtskilliga, enskilde tillhöriga tomter, hvilka på 1700-talet blifvit af kronan försålda och hvilka icke hade någon annan utfartsväg till stadens planlagda område än denna.

Genom nådigt bref den 6 augusti 1826 hade stadens invånare erhållit rätt att nyttja ifrågavarande väg mot skyldighet att deltaga i underhållet af densamma.

Vidare framginge af ett jämväl bifogadt, behörigen styrkt protokollstransumt med därtill hörande kartkopia öfver en af förste landtmätaren J. S. Wallmark den 14 december 1869 börjad och den 24 maj 1870 slutad förrättning för uträkning, bland annat, huruvida icke åtskilliga staden Halmstads gator och allmänna platser samt bland dessa äfven en genom slottsträdgården framgående äldre gata blifvit obehörigen inkräktade, att den 24 maj 1870 träffats en förening, till hvilken landshöfdingeämbetet i länet den 27 i samma månad och år funnit skäligt att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar lämna samtycke, därom att för utvidgning af den så kallade Hospitalsgatan, för södra Vallgatans anläggning och ny strandvägs utläggning slottet skulle mot vederlag i andra, staden tillhöriga ägoområden, till staden afträda hufvudsakligen af de forna vallarna och vallgrafven tillhoppa 2 kvadratref 57 kvadratstänger 18 kvadratfot mark, i hvilket område otvetydigt ingått de med n:ris 1—9 betecknade ägofigurer, hvilka numera utgjorde just den vägsträcka, hvarom fångvårdsstyrelsen framställt yrkande, att den måtte från allmän trafik afstängas.

Med framhållande af att Halmstads stad, med stöd af hvad sålunda blifvit visadt, måste anses vara ägare af ifrågavarande utfartsväg strax väster om fängelset och att denna väg vore för samfärdseln mellan stadens planlagda område och hafvet oundgängligen erforderlig, har

Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att det af fångvårdsstyrelsen i ofvanberörda hänseende uppställda villkor för slottsjordens försäljning till staden måtte lämnas utan afseende.

Hvad slutligen vidkomme det köpeskillingsbelopp 114,419 kronor 95 öre, som Halmstads stad erbjudit sig erlægga för de delar af kronolägenheten Halmstads slottsjord, som skulle till staden med äganderätt öfvergå, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande, vid det förhållande att beloppet syntes öfverensstämma med det af vederbörande värderingsmän den 8 och 30 augusti 1904 åsatta värde på ifrågavarande ägoområde, tillstyrkt, att sagda belopp blefve såsom löseskilling af Kungl. Maj:t och Riksdagen godkändt.

*Lägenhets-
innehafvare.*

Emellertid hafva C. Jörgensen, G. F. Svensson med flere innehafvare af byggnader å Halmstads slottsjord inkommit med en underdånig skrifvelse, däruti de anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till dem upplåta tomter mot skäligt pris eller ock i upplåtelsehandlingen till staden göra förbehåll om rätt för sökandena att lösa sig till egna tomter efter grunder, som Kungl. Maj:t kunde bestämma.

Genom nådig remiss den 11 mars 1905 anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län att i anledning af denna ansökning lämna stadsfullmäktige i Halmstad tillfälle att yttra sig.

Till följd häraf har Kungl. Maj:ts befallningshafvande med underdånigt utlåtande den 23 augusti 1905 öfverlämnat underdåniga yttranden af stadsfullmäktige och af magistraten i Halmstad.

*Stads-
fullmäktige i
Halmstad.*

Stadsfullmäktige hafva uti sitt yttrande anført följande.

Uti stadsfullmäktiges underdåniga ansökan den 16 november 1897 att få för stadens räkning inköpa kronolägenheten Slottsjorden hade förhållandet till de personer, hvilka å lägenheten uppfört byggnader, uppmärksammats, i det att stadsfullmäktige förklarar sig vilja såsom villkor vid köpet godkänna, att de innehafvare af å slottsjorden före 1883 uppförda byggnader, som funnes upptagna å en ansökningen bilagd, af domänintendenten C. A. Claësson den 7 september 1891 upprättad förteckning, fortfarande skulle vara berättigade att, hvar och en under sin och sin hustrus lifstid, samma byggnader med tillhörande område bibehålla mot erläggande till staden af de årliga arrendeafgifter, som i arrendekontraktet mellan kronan och arrendatorn af slottsjorden blifvit bestämda, men utan rättighet för dem att å lägenheterna verkställa nybyggnad. Detta villkor hade sedermera icke af stadfullmäktige återkallats.

Anledningen till att endast de lägenhetsinnehafvare, hvilkas byggnader uppförts före 1883, föreslagits skola erhålla tryggad besittnings-

rätt till sina tomtplatser, hade varit den, att, då dessa på grund af Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till domänstyrelsen den 18 maj 1888 syntes hafva erhållit viss rätt att fortfarande få kvarsitta, så länge slottsajorden af kronan utarrenderades, de kunde ur billighetshänsyn äga anspråk på, att kronan vid en eventuell försäljning af slottsajorden tillförsäkrade dem att äfven därefter varda vid sina lägenheter bibehållna. De lägenhetsinnehafvare åter, hvilka efter år 1883, utan vederbörligt tillstånd och med vetskap om den därmed förbundna risk, uppfört sina byggnader, hade ansetts icke böra beredas en liknande förmån.

Mot den skillnad, som sålunda gjorts mellan lägenhetsinnehafvare, hvilkas byggnader uppförts före eller efter 1883, hade Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet och domänstyrelsen uti på sin tid afgifna utlåtanden icke haft något att i hufvudsak erinra, men uti den proposition om slottsajordens försäljning till staden, som afläts till 1899 års Riksdag, hade Kungl. Maj:t, att döma af den handlingarna bilagda skrifvelse, som utgjorde Riksdagens svar å berörda proposition, ej funnit skäl göra någon skillnad mellan olika lägenhetsinnehafvare, utan såsom villkor för försäljningen föreslagit, att samtliga innehafvare af byggnader å slottsajorden skulle under vissa villkor vara berättigade att bibehålla samma byggnader jämte till dem hörande jordområden, en hvar lägenhetsinnehafvare under hans och hans hustrus lifstid.

Emellertid hade åtskilliga af ifrågavarande lägenhetsinnehafvare ingått till Kungl. Maj:t med underdånig ansökan om att få förvärfva äganderätt till de lägenheter, de innehade. De skäl, som härför åberopats, funne stadsfullmäktige ej vara af beskaffenhet att vare sig kronan eller staden såsom eventuell köpare till slottsajorden borde ingå på en dylik upplåtelse.

Om förenämnda af tretton lägenhetsinnehafvare gjorda ansökan skulle bifallas och såsom en gifven följd därpå jämväl öfriga, till ett antal af tjugu uppgående innehafvare af lägenheter å slottsajorden berättigas att med äganderätt förvärfva nämnda lägenheter, skulle större delen af det värdefullaste och för staden mest behöfliga området af slottsajorden för all framtid undanhållas staden. Detta måste i väsentlig mån inverka på priset för den öfriga delen af jorden, helst ett undantagande från köpet af ifrågavarande trettitre lägenheter komme att vålla staden betydande olägenheter och kostnader.

De sanitära olägenheter, som vidlåde den bebyggda delen af slottsajorden, i det att marken ej vore torrlagd och allt spillvatten utsläpptes i öppna afloppsdiken, så lågt belägna, att vid högvatten i Nissaån spillvattnet ej kunde afrinna, hade redan förut i ärendet blifvit

vidrörda. Dessa olägenheter kunde afhjälpas endast genom markens förhöjning, men en dylik förhöjning kunde icke med bibehållande af en stor del utaf de nu befintliga byggnaderna verkställas, enär dessa byggnader då skulle komma att till en del ligga under markytan. Många af byggnaderna i fråga vore ock så belägna, att de hindrade genomförandet af en ordentlig stadsplan med framdragande af gator på lämpliga ställen och till erforderlig bredd. Flera af desamma vore dessutom i det skick, att de med hänsyn till sundhet och trygghet mot eldfara borde genast nedrifvas. Skulle nu ägarna af ifrågavarande byggnader få med äganderätt förvärfva tomtplatserna, blefve följden den, att staden för att kunna tillgodogöra sig den öfriga delen af slottsajorden samt för att uppfylla de kraf, som byggnads- och hälsovårdsförordningar ställde på ett stadssamhälle, finge med betydande kostnader inköpa byggnader, som olagligen tillkommit, och måhända betala jordområdena med flerdubbelt det pris, som ägarna erlagt till kronan.

Då icke någon enda af ifrågavarande lägenhetsinnehafvare hade laglig rätt att bibehålla sina byggnader, syntes det vara att gå väl långt uti billighet, om kronan för att tillgodose deras intressen skulle tillskynda sig själf förlust och bereda staden olägenheter för en lång framtid. Härtill komme, att flera af dessa lägenhetsinnehafvare skulle genom att få förvärfva äganderätt till lägenheterna skörda en alldeles obehörig vinst. Det vore nämligen i många fall icke de ursprungliga ägarna, som nu innehade byggnaderna i fråga, utan personer, som köpt dem för en billig penning just med hänsyn till, att äganderätt till tomterna ej kunnat förvärfvas, och flera af dessa byggnader utgjorde ingalunda hvad som menades med egna hem, utan vore byggda i spekulationssyfte och beboddes icke af ägarna själfva.

På grund af de olika förhållanden, som vore rådande med afseende å ifrågavarande byggnader, vore det mest önskvärdt, att icke några som helst bestämmelser träffades angående desamma vid en försäljning af slottsajorden till staden, utan att det lades i stadens hand att med afseende å hvarje särskild byggnads läge, beskaffenhet och ändamål samt ägarnas ställning afgöra om tiden och villkoren för en fortsatt besittning; men då Kungl. Maj:t och Riksdagen möjligen icke torde finnas villiga att öfverlämna en sådan bestämmanderätt till staden, finge stadsfullmäktige, med vidhållande af sitt en gång gjorda erbjudande att låta vissa lägenhetsinnehafvare kvarsitta under deras och deras hustrus lifstid, härmed utsträcka detta att omfatta innehafvarna af alla de lägenheter, hvilka funnes upptagna i det mellan kronan och staden ingångna

arrendekontrakt om slottsjorden, dock med undantag af de två lägenheter, som betecknades med n:o 1 och n:is 142—143. Beträffande den med n:o 1 betecknade lägenheten, som af kronan utarrenderats sedan 1865, så hade ägaren med den billiga arrendeafgift, som utgått, fullt godtgjort sig kostnaden för byggnadens uppförande och lägenheten vore för staden oundgängligen behöflig i och för utläggande af gata och hvad anginge den lägenhet, som betecknades med n:is 142—143, så innehades densamma af ett bolag, som, sedan den ursprunglige innehafvaren, Aug. Hanssons gjuteri, gjort konkurs, inköpt de på 1890-talet uppförda byggnaderna med full kännedom om, att någon rätt att bibehålla desamma ej förefunnes.

Erhölle innehafvarna endast lifstidsbesittningsrätt till lägenheterna, funnes dock en gräns satt för byggnadernas kvarstående, och om staden därförinnan skulle vilja förvärfva några af desamma, kunde sådant ske till rimligt pris.

Vid tillförsäkrandet af lifstidsbesittningsrätt åt lägenhetsinnehafvarna syntes dock en inskränkning böra göras. Staden kunde nämligen ganska snart behöfva taga delar af lägenheterna i anspråk för utläggande af gator eller framdragande af kloak- och andra ledningar, och i så fall borde lägenhetsinnehafvarna vara skyldiga att utan ersättning afstå sådana delar, som ej upptoges af byggnader. Hufvudsaken för dem vore ju att få hafva byggnaderna kvarstående.

Med anledning af och under återopande af hvad sålunda anförts, hafva stadsfullmäktige hemställt, att lägenhetsinnehafvarnas ansökan ej måtte vinna bifall, men hafva stadsfullmäktige tillika tillkännagifvit, att staden vid ett blifvande inköp af slottsjorden vore villig ingå på, att innehafvarna af samtliga de uti arrendekontraktet emellan kronan och staden upptagna lägenheter med undantag af de två, som förut omnämnts, berättigades att bibehålla sina byggnader jämte till dem hörande jordområden, enhvar lägenhetsinnehafvare under hans och hans hustrus lifstid, mot skyldighet för dem att hvar för sig till staden inom utgången af januari månad hvarje år erlægga den för lägenheten nu utgående arrendeafgift samt med villkor att dels icke å lägenheten uppföra nybyggnad dels ock till staden utan ersättning, men emot svarande afdrag å arrendeafgiften afstå hvad af den obebyggda delen af lägenheten möjligen kunde behöfva tagas i anspråk för utläggande af gata enligt fastställd stadsplan eller framdragande af aflopps- och andra ledningar.

Magistraten har hemställt, att lägenhetsinnehafvarnas ansökning måtte lämnas utan bifall, och har till stöd för denna hemställan anført, *Magistraten i Halmstad.*

att ett afskiljande från slottsajorden af ifrågavarande tomter ej skulle tillskynda kronan någon fördel utan tvärtom menligt inverka å försäljningen af den öfriga delen af slottsajorden, samt att det enda skäl, som af lägenhetsinnehafvarna kunnat åberopas för bifall till deras framställning, eller billighetshänsyn, ej kunde, särskildt med hänsyn till de omständigheter, under hvilka de kommit i besittning af lägenheterna, anses tillräckligt vägande, för att kronan skulle påtvinga staden Halmstad att för en lång framtid inom sina gränser behålla en oordnad samling träbyggnader.

*Kungl. Maj:ts
befallnings-
hafvande i
Hallands län.*

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har för sin del anfört följande.

Lika med stadsfullmäktige och magistraten ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att den af sökandena gjorda hemställan att få förvärfva äganderätt till de af dem arrenderade tomtplatser icke borde förtjäna nådigt afseende. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hölle före, att ett bifall till föreliggande framställning skulle leda därhän, att, därest Halmstads stad medgäfves rätt att inköpa lägenheten Halmstads slottsajord, men ifrågavarande tomtplatser från köpet undantoges eller staden förpliktades att mot visst pris öfverlåta äganderätten till samma tomtplatser, områdets reglering i enlighet med en för Halmstads slottsjords framtida bebyggande erforderlig stadsplan skulle för staden högst väsentligt försvåras och fördyras, helst enhvar af de tomtplatser, som nödvändigt måste användas för ordnande af gator och torg enligt den nya stadsplanen, antagligen icke skulle kunna, sedan de med äganderätt öfvergått i tomtinnehafvarnas händer, i annan ordning än medelst expropriation af staden förvärfvas.

Under sådana förhållanden och då de nuvarande innehafvarna af ofvanberörda tomtplatser saknade rättsliga anspråk för sin hemställan, syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande de af stadsfullmäktige gjorda medgifvanden för bevarande af tomtinnehafvarnas nyttjanderätt till de bebyggda tomtplatserna vara för staden möjliga att uppfylla och för tomtinnehafvarna tryggande, sålänge de eller deras hustrur lefde, i följd hvaraf Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig böra underdånigst förorda bifall till stadsfullmäktiges härutinnan gjorda hemställan.

I sammanhang härmed och för att än ytterligare framhålla svårigheten att, på sätt fängvårdsstyrelsen i ärendet hemställt, för framtiden afstänga den s. k. södra vägen, hvilken från stadens centrala delar ledde förbi länsfängelset till länslasarettet, hade Kungl. Maj:ts befallningshafvande låtit genom tillförordnade stadsingenjören L. Hellman upprätta en vid utlåtandet fogad karta, å hvilken med röda streck

funnes utmärkt den väg, fångvårdsstyrelsen föreslagit att ersätta vägen till länsfängelset, och af hvilken karta framginge bland annat, att afståndet från slottsträdgårdens nordvästra hörn eller punkten *a* till läns-lasarettet eller punkten *b* å kartan utgjorde endast 265 meter, under det att den af fångvårdsstyrelsen föreslagna vägen från nyssnämnda punkt *a* öfver punkterna *d* och *c* till *b* komme att utgöra icke mindre än 470 meter, en omväg så mycket olämpligare, som vägen till ett lasarett för såväl stadens som ortens innebyggares bekvämlighet borde vara så kort som möjligt.

Med åberopande af hvad sålunda nu blifvit ytterligare anfördt till stöd för bibehållande af den s. k. södra vägen i dess nuvarande sträckning, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande underdånigst hemställt om nådigt bifall till sin i denna del af ärendet tillförene gjorda hemställan.

Slutligen har fångvårdsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 december 1905 af anförda skäl funnit sig nödsakad att ånyo påkalla Kungl. Maj:ts beslut angående öfverlåtande på styrelsen af dispositionsrätten till det i styrelsens framställning den 19 juni 1900 beskrifna tomtområde med den begränsning, som, enligt styrelsens utlåtande den 28 juli 1903, fångvårdens intressen funnits kunna medgifva.

Fångvårdsstyrelsen med förnyad framställning.

Angående nuvarande dispositionen af lägenheten Halmstads slotts-jord tillåter jag mig meddela, att densamma, på grund af Kungl. Maj:ts i nådigt bref den 9 nästlidna februari gifna bemyndigande, blifvit genom kontrakt den 8 innevarande mars till Halmstads stad upplåten på arrende till den 14 mars 1907. Enligt punkt 6:o i detta kontrakt äro däri upptagna innehafvare af byggnader berättigade att bibehålla samma byggnader med tillhörande områden, mot det att de till arrendatorn inom januari månads utgång år 1907 erlægga i samma punkt upptagna afgälder.

Lägenhetens nuvarande disposition.

Den utredning, som numera föreligger i ärendet, synes mig gifva vid handen, att någon förflyttning af länsfängelset i Halmstad från dess nuvarande tomt icke bör ifrågakomma. På sätt fångvårdsstyrelsen framhåller, erbjuder denna tomt med den af styrelsen föreslagna tillökning jämväl tillräckligt utrymme för en utvidgning af fängelset, om en sådan till äfventyrs kan blifva erforderlig. Från fångvårdens synpunkt synes ej heller möta något hinder mot upplåtande till staden af vissa delar af ägofiguren d 1 till gatuanläggningar.

Departementschefens anförande.

Däremot har fångvårdsstyrelsen sökt göra gällande, att bibe-

hållande af den utmed fängelsetomtens västra gräns löpande vägen såsom samfärdsled till slottsjordområdet skulle för fängelset medföra sådana olägenheter, att den borde afstängas och trafiken i stället ledas en omväg på en västligare belägen gata. Genom denna af fängvårdsstyrelsen föreslagna anordning skulle emellertid staden i stället för den nuvarande utfartsvägen, till hvilken staden delvis redan är ägare och som i långliga tider användts för sitt ändamål, såsom den af hofintendenten Lindgren uppgjorda skissen utvisar, erhålla en samfärdsled, ägnad att försvåra trafiken och förlänga vägen från stadens centrala delar till såväl lasarettet som stadens nya hamn. De hinder i trafikhänseende, som skulle uppstå af ett dylikt förflyttande af hufvudtrafikleden från dess nuvarande läge mer västerut, synas mig i hög grad ägnade att nedsätta värdet för staden af slottsjordens förvärfvande, och då jag icke finner mig öfvertygad, att de olägenheter, som den nuvarande trafikledens bibehållande skulle komma att medföra för fängelset, skulle blifva af mer afsevärd art, finner jag mig icke i denna del kunna biträda fängvårdsstyrelsens förslag.

Hvad härefter angår frågan om den rätt, som bör förbehållas innehafvarna af lägenheter å slottsjorden, finner jag mig böra biträda, hvad stadsfullmäktige därutinnan föreslagit. Den af C. Jörgensen m. fl. gjorda underdåniga ansökan, att Kungl. Maj:t måtte till dem upplåta tomter till skäligt pris eller ock i upplåtelsehandling till staden göra förbehåll om rätt för sökandena att lösa till sig sina tomtområden, synes mig sålunda icke böra vinna vidare afseende, än att lägenhetsinnehafvarna, med det af stadsfullmäktige gjorda undantag, berättigas på lifstid bibehålla sina byggnader och områden, dock med skyldighet att af dessa mot ersättning afstå hvad staden för ordnande af gator och ledningar behöfver. Ett vidsträcktare medgifvande åt lägenhetsinnehafvarna torde vara ägnadt att försvåra ett tillfredsställande ordnande af området, och samtidigt synes mig det af mig nu förordade förbehållet innebära ett tillbörligt tillgodoseende af lägenhetsinnehafvarnas rätt. Uppenbart är ju dessutom att den dem förbehållna besittningsrätt bör ställa dem i gynnsammare ställning än andra spekulanter i fråga om äganderättsförvärf af deras lägenheter.»

*Utskottets
yttrande.*

Då utan tvifvel fråga inom den närmaste tiden måste uppstå om utvidgning för statens järnvägars behof af Halmstads järnvägsstation, hvilken till hufvudsakligaste delen tillhör Halmstad—Nässjö järnväg, och då i sammanhang med denna fråga torde böra tagas i öfvervägande, om ej de områden, som erfordras för en sådan utvidgning, lämpligen

böra gå i utbyte mot större eller mindre del af den mark, som nu är ifrågasatt att af statsverket öfverlämnas till staden Halmstad, anser sig utskottet icke böra, innan utredning i omförmälda afseende blifvit åvägabragt, tillstyrka det nu framlagda förslaget.

Ehuru väl den ifrågakommande köpeskillingen först genom expropriationsnämnd skall definitivt bestämmas, anser sig dock utskottet böra uttala, att den förslagsvis angifna synes vara alltför låg. Exempelvis har det å förste landtmätaren A. Lekanders ofvannämnda karta med litt. A. betecknade skiftet, hvilket sträcker sig utefter västra sidan af gata, å hvars motsatta sida marken är indelad till tomtplatser, värderats i likhet med de öfriga åkerskiftena till 500 kronor per hektar, ehuru enligt utskottets förmenande vid uppskattning af den del af detta skifte, som ligger invid gatan, bort fästas afseende å dess värde såsom tomtplats.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 maj 1906.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.
